

Guia “parlem i actuem sense racisme”



Ajuntament
de Rubí



Guia “parlem i actuem sense racisme”

Tots els rubinencs i rubinenques, sigui quin sigui el seu origen, color de pell, orientació sexual, sexe o creença religiosa, són i han de ser ciutadans i ciutadanes de ple dret. A Rubí, sabem que el racisme i la xenofòbia no han de tenir cabuda en una societat que volem igualitària i respectuosa amb la diversitat. Aquesta guia que teniu a les mans és una eina més per fer realitat el model de ciutat integradora i diversa que volem: es tracta d'un document marc per l'abordatge del racisme i la xenofòbia a la ciutat on hi trobareu recursos i eines per desenvolupar el pensament crític i transformador.

Aquest document, que dona compliment a un acord del Ple municipal, és per a tothom: per a la ciutadania, les entitats, les associacions veïnals, els i les professionals de l'àmbit social i educatiu i la plantilla municipal. Tots i totes tenim un paper determinant per combatre decididament els prejudicis, la discriminació i, en general, el discurs de l'odi. Per continuar fent de Rubí la ciutat acollidora que estímem.

Ana María Martínez Martínez
Alcaldessa

Índex

1. Introducció	05
1.1 Objectius de la guia	
1.2 A qui es dirigeix?	
1.3 Continguts	
2. Marc conceptual: El racisme com a eix d'opressió	07
3. Comunicar sense discriminar, comunicar per transformar	09
3.1 Reflexionem sobre com parlem. La importància de les narratives.	
3.2 Narratives discriminatòries, estereotips, prejudicis i rumors. Com funcionen?	
4. Conèixer les narratives racistes	14
4.1 De què parlen les narratives racistes a Catalunya? Alguns exemples	
4.2 Com parlem quan parlem de racisme?	
5. Exemples de bones pràctiques comunicatives i no discriminatòries	21
5.1 Xarxes socials	
5.2 Mitjans de comunicació	
5.3 Què estem fent a Rubí?	
6. Bones pràctiques per a professionals de l'Ajuntament	26
6.1 L'administració municipal i la no discriminació	
6.2 Algunes bones pràctiques per a professionals de l'Ajuntament	
6.3 Algunes recomanacions	
7. Recursos	30
7.1 Bibliografia	
7.2 Recursos educatius i/o sensibilitzadors	
7.3 Recursos de la Biblioteca Mestre Martí Tauler de Rubí	
7.4 On dirigir-se per denunciar una situació de racisme o xenofòbia.	
8. Glossari	34



1. Introducció

Abordar el racisme fa respecte, i fins i tot una certa por. És un tema incòmode, que s'intenta evitar. Poques persones es consideren obertament racistes; tanmateix, el dia a dia està ple de conductes, actituds i paraules discriminatòries. El racisme perpetua i justifica les desigualtats, crea tensions i violència, amenaça els valors fonamentals i els drets humans d'una societat democràtica.

Parlar de racisme, per tant, no és fàcil. Com a Xarxa Antirumors de Rubí, davant d'aquestes primeres reflexions, apostem per una guia clarament antiracista, que porti coneixements i recursos, i que inclogui bones pràctiques per tal de trencar amb el silenci que en moltes ocasions es produeix davant d'actituds i comportaments racistes.

En la guia s'exposa la responsabilització de l'administració local. S'aposta per la no discriminació i la igualtat de tracte. Hi trobaràs un apartat específic dirigit als professionals de l'Ajuntament, on es presenten orientacions i diferents bones pràctiques, complementades amb bibliografia i altres recursos. D'altra banda, també és un document marc de consulta per a persones a títol individual i membres d'entitats i associacions que desenvolupen la seva tasca social a la ciutat.

Es recullen algunes de les accions que des l'administració, les entitats i altres xarxes promouen la no discriminació: formació, sensibilització, i promoció de la igualtat d'oportunitats, i les que garanteixen l'atenció a les persones sense cap forma de discriminació. Aquest recull no és exhaustiu ni acabat; és una primera aproximació a un material que pretén ser obert i dinàmic, un document que es pugui actualitzar progressivament.

Aquesta guia també és un pas endavant i complementa el *Cicle formatiu d'agents antirumors*, organitzat per l'Ajuntament i la Xarxa Antirumors. Les persones que participen de la formació es preparen com a agents antirumors de la ciutat i es poden incorporar a la Xarxa Antirumors, adherint-se i col·laborant amb els seus objectius i línies de treball. Amb aquesta guia aportem el nostre granet de sorra en la construcció d'una societat més justa, igualitària i cohesionada, que valori positivament la diversitat en totes les seves manifestacions, i particularment en les de caire racial i/o cultural.

Xarxa Rubí Antirumors

1.1. Objectius de la guia

El principals objectius d'aquesta guia son:

Proporcionar eines, recursos i coneixements per entendre el racisme com a mecanisme estructural d'opressió, i per reflexionar sobre el rol que cada persona té en la seva perpetuació.

Promoure l'ús de narratives i pràctiques comunicatives no racistes i transformadores.

Trencar amb els rumors, estereotips, prejudicis i discriminacions des d'una perspectiva antiracista.

1.2. A qui es dirigeix?

Aquesta guia es dirigeix a **totes les persones**, i en particular a **activistes i professionals de les entitats de la societat civil**, així com al **personal de l'Administració pública**, en especial a aquell que presta servei al públic.

Les accions comunicatives són part de la feina quotidiana de totes les persones que treballen a favor de la convivència i contra el racisme i la discriminació, independentment de les tasques concretes que duen a terme o dels seus àmbits concrets d'actuació.

Els continguts de la guia seran particularment útils per a totes aquelles persones que desenvolupin tasques específiques de comunicació, tant oral com escrita o visual.

1.3. Continguts

La guia s'estructura en set apartats:

En el primer apartat, s'ofereix una breu descripció del **racisme com a mecanisme estructural d'opressió**, i dels mecanismes mitjançant els quals s'articula en la nostra societat;

En el segon, s'aborden conceptes claus per **entendre com ens comuniquem**, i en particular què son **les narratives** i quin impacte tenen en la nostra manera d'entendre la realitat;

En el tercer, s'analitzen breument algunes de les **narratives racistes** més consolidades a Catalunya i es proporcionen alguns exemples de **males pràctiques comunicatives**;

En el quart, es donen alguns exemples de **bones pràctiques comunicatives**, no discriminatòries i focalitzades a la transformació social, on també s'incorporen les actuacions concretes que es fan a Rubí;

En el cinquè, s'ofereixen algunes **propostes dirigides al personal de l' Ajuntament**, pensades per facilitar la incorporació de pràctiques comunicatives no discriminatòries i no racistes en la seva feina diària;

En el sisè, hi trobareu una **breu bibliografia i una llista de recursos educatius**.

Per últim, en el setè, es proporciona un **glossari de definicions i conceptes** que s'utilitzen en el document.

2. Marc conceptual: El racisme com a eix d'opressió

Les persones tenim identitats complexes: no som només homes o dones, mares o filles, paies o gitanes, amb feina o aturades, etc., sinó que reunim molts trets alhora. Fins i tot, podem tenir identitats diferents en moments diferents de la nostra vida (mares i filles, creients i no creients, estrangeres i nacionals, homes i dones, etc.). Per això, **no té sentit parlar d'una identitat única i fonamental**, sinó més aviat d'una complexitat de dimensions que ens travessen com a persones, d'una manera complexa i dinàmica, i que es poden articular de manera diferent en funció del context on ens trobem en cada moment.

En altres paraules, els diferents **eixos** que ens constitueixen com a persones (és a dir, categories biològiques, socials i culturals com el sexe, el gènere, la raça, la classe, la religió, la nacionalitat o l'edat,) interaccionen en nivells múltiples i sovint simultàniament. Ara bé, la interacció d'aquests diferents eixos determina també la intersecció de múltiples formes de discriminació; és a dir, que estructures de poder com el racisme, el sexisme, l'homofòbia, la transfòbia, entre d'altres, no actuen de manera independent, sinó que aquestes formes d'exclusió estan interrelacionades i determinen un **sistema d'opressió** que reflecteix la intersecció de múltiples formes de discriminació o d'**eixos de desigualtat**. La **interseccionalitat** es contempla com una eina per abordar tot tipus de discriminacions i per aconseguir una igualtat de tracte.

Quan parlem d'eixos de desigualtat ens referim a les divisions a partir de les quals es **distribueixen de forma desigual els recursos** en una societat. Per “recursos” entenem elements molt diferents, com ara diners, prestigi, contactes, informació o accés a polítiques públiques,. En definitiva, **les persones tenen més o menys accés a determinats recursos en funció dels grups socials als quals pertanyin**.¹

El racisme, doncs, és una de les principals estructures de poder que produeix diferència, desigualtat i dominació, basant-se en la invenció i construcció social de les “races”. El racisme és inherent al sistema polític, econòmic i social actual, i contribueix de manera rellevant a mantenir una distribució desigual de beneficis i desavantatges entre les persones, mitjançant la construcció social de la “superioritat” de les persones blanques, europees, occidentals, etc. respecte a la resta.

En altres paraules, **el racisme no és només un comportament individual** que pugui dur a terme un individu: és una estructura de poder -establerta sobre una **concepció racista i colonial de la realitat**- que facilita, normalitza i banalitza els comportaments racistes individuals que es donen en tots els àmbits de la vida diària: a les escoles, als llocs de treball, a la nostra vida personal i familiar, a les institucions, als mitjans de comunicació, etc.

¹ En: *Igualtats connectades. Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques locals*, Ajuntament de Terrassa. Disponible en: <https://igualtatsconnect.cat/wp-content/uploads/2019/06/Publicacion-Igualtats-Connectades.pdf>

Les instàncies de poder econòmic, social i polític són les que més pes tenen en la producció i manteniment del racisme: això ha donat lloc al que es denomina **racisme institucional**. El racisme institucional s'origina en pràctiques administratives, jurídiques, policials, entre d'altres, sovint considerades legítimes, i per tant **és més fàcilment normalitzat i legitimat en la nostra societat**: el trobem en els articles discriminatoris de la llei d'estrangeria, en les pràctiques administratives que dificulten l'empadronament a les persones estrangeres, en el control i les identificacions policials per perfil racial –és a dir, on el criteri policial d'actuació és el color de la pell o la religió de les persones controlades o identificades–, en els centres d'internaments per persones estrangeres (CIEs), etc.

D'altra banda, els diferents **actors del sistema comunicatiu** (mitjans de comunicació, periodistes, *influencers*, administracions públiques, per exemple) tenen un rol important en la normalització social del racisme, en l'activació de prejudicis latents i en la reproducció d'un imaginari discriminatori que ja existeix. Per exemple, el tractament mediàtic de les notícies sobre delictes comesos per persones europees blanques no és el mateix que el de delictes comesos -o suposadament comesos- per persones no blanques: la constant associació de la informació relativa a la procedència de qui ha comès un delictes quan és algú estranger o racialitzat consolida i normalitza el prejudici de “l'immigrant criminal”.

A més a més, com hem vist al començament, quan parlem de racisme com a estructura de poder s'ha de considerar com la raça es combina amb altres eixos de privilegi/opressió (com per exemple el gènere, l'orientació sexual o l'edat) i com, en creuar-se, aquest eixos determinen **situacions específiques de desigualtat i discriminació**: per exemple, les pràctiques i la intensitat del racisme que una persona racialitzada experimentarà a l'hora de provar a llogar un habitatge variaran molt en funció del seu gènere, edat, religió, poder adquisitiu o situació administrativa.

En definitiva, la història del racisme és una història de violència i discriminació, de la **producció de la diferència en termes d'humanitat** d'individus i pobles sencers (hi ha persones “més humanes” que d'altres). Per això, la paraula “raça” no indica una “identitat”: més aviat, és una categoria que s'utilitza per a l'estructuració del poder a través de la creació d'una **diferència jerarquitzada**. Així mateix, és important recordar que el color de la pell no és una -ni l'única- característica essencial al racisme: existeixen **diferents marcadors racials** que permeten operar aquesta “diferenciació” entre persones, com ara el país de procedència, l'origen familiar, la religió o l'accent.



3.

Comunicar sense discriminar, comunicar per transformar

3.1

Reflexionem sobre com parlem. La importància de les narratives.

La comunicació és l'acte d'intercanviar missatges dins d'un complex sistema de processos de significació. **La comunicació usa el llenguatge com a eina**, convertint-lo en un dels “instruments” mitjançant els quals podem interactuar. **A través de la comunicació i el llenguatge produïm, mantenim o transformem el sentit de la nostra realitat social.** Sense la comunicació no podríem crear, difondre, reproduir significats: per això, podem dir que els processos comunicatius construeixen i redefeixen constantment el nostre món.

Aquests processos comunicatius no es donen en un medi “neutral”: com hem vist, es desenvolupen més aviat en un context marcat i definit per grans desigualtats de poder entre els diferents “actors” involucrats en la comunicació. Això significa que **alguns d'aquest actors tindran més capacitat que d'altres per imposar els propis marcs comunicatius**, és a dir, per dotar de significat la realitat d'acord amb la seva visió del món, així com per invisibilitzar els discursos que no comparteixen. En definitiva, **hi ha persones que comuniquen des d'una situació de privilegi, i altres que ho fan des d'una situació d'opressió.**

En tots aquests processos, les **narratives** juguen un rol clau: amb aquesta expressió ens referim a l'acció d'explicar una història amb personatges, relacions, seqüències d'esdeveniments i accions. Aquestes històries solen relacionar-se amb **idees predominants i presents en la societat**, sobre com aquesta hauria de funcionar i sobre el que es considera possible i normal: per exemple, quan llegim contes de prínceps i princeses o de cowboys i indis a les nostres filles i fills, podem caure amb facilitat en la normalització de l'assignació de rols social a partir del gènere (el príncep “fort” que rescata la princesa “dèbil”) i de la divisió entre una humanitat bona (“el cowboys” o “els colons”) i una dolenta (“els indis” que els ataquen).

Per tot això, podem dir que **una narrativa és una explicació lògica i una interpretació de successos connectats**, que ofereix un “sentit” de la realitat al públic.² En efecte, les narratives importen perquè **influeixen en la manera en què pensem i, consegüentment, actuem.** Per exemple, com senyala el Consell d'Europa:

“...tot i que el suposat “els migrants roben els nostres llocs de treball” va ser desacreditat per innumbrables estudis acadèmics, investigacions estadístiques i anàlisis econòmiques (...) aquest argument continua alimentant el discurs xenòfob. S'ha usat per justificar polítiques de discriminació i incitar accions contra persones migrants, refugiades i aquelles que els donen suport.”³

² En: Consell d'Europa (2018). *¡SÍ PODEMOS! Actuar contra el discurso de odio mediante contranarrativas y narrativas alternativas*. P. 15. En línia: <https://rm.coe.int/spanish-we-can-si-podemos-2019-ax/16809819fe>

³ En: Ibid. P. 68.

3.2

Narratives discriminatòries, estereotips, prejudicis i rumors. Com funcionen?

Com hem vist, la producció de significats a través del llenguatge és un procés constant i inestable, en el qual necessàriament participem totes les persones que vivim en una societat -encara que no totes ho fem des del mateix "lloc" o posició de poder. Com en l'exemple de "ens roben els nostres llocs de treball", les narratives poden contribuir a aprofundir la polarització i també incitar a l'odi, però també poden contribuir a transformar la realitat, a denunciar l'opressió i la injustícia, i a trencar la dinàmica divisòria del "nosaltres vs. ells". Anomenarem les primeres **narratives discriminatòries**, i les segones **narratives transformadores**.

"Nosaltres vs. ells"

El procés d'identificació d'uns grups diferents com potencialment "enemics" no té res de "natural" o "inevitable"; més aviat, **és el producte de complexos mecanismes socials**, culturalment produïts, transmesos i constantment formulats, que es defineixen com a construcció de l'**alteritat**. A nivell social, l'alteritat es construeix a partir de l'oposició: en efecte, i de manera molt simplificada, "l'altre" es pot definir com tot allò que mai vam ser, no som i no serem; i fins i tot es podria afirmar que l'altre és "el que no volem ser". A continuació analitzarem el rol que exerceixen els **estereotips**, els **prejudicis** i els **rumors** en la construcció dels "altres" i de quina manera aquest mecanisme pot generar discriminació racista.

Estereotips

Perquè la comunicació entre les persones sigui possible, és imprescindible l'existència d'una informació prèvia compartida: és impossible parlar sobre física quàntica si ni tan sols sabem el que és un quantum, per exemple. A la vida quotidiana, aquesta **informació mínima compartida i generalment acceptada com a certa** dona lloc al que coneixem com **estereotips**. L'existència dels estereotips no és negativa per ella mateixa, sinó que de vegades resulta imprescindible, atès que ens evita haver de repetir constantment informacions que ja donem per conegudes, la qual cosa ens permet una comunicació molt més fluïda; però també alberguen el perill de simplificar excessivament la realitat.

Sovint els estereotips són característiques que s'assignen a un grup de persones: la utilització dels estereotips, llavors, dona lloc a **generalitzacions que no sempre ressonen a la realitat**. I aquestes generalitzacions generen

unes expectatives de comportament que no sempre es compleixen, ja que es tendeix a caracteritzar tot un grup a partir de comportaments individuals. Els estereotips poden ser positius ("els andalusos són divertits"), neutres ("els italians mengen molta pasta") o negatius ("els MENAs són perillosos").

La formació i la consolidació dels estereotips també estan relacionades amb els mecanismes de **percepció**. Entre d'altres, influeixen:

La nostra **resistència al canvi**, que reforça la nostra "zona de seguretat";

Les expectatives i l'efecte d'autocompliment:

cada vegada que es compleix una d'aquestes expectatives, tendim a reforçar la nostra percepció;

La memorització: recordem molt més fàcilment les experiències que s'ajusten a la nostra percepció que no aquelles que la contradiuen. És a dir, si considerem que "els gitanos roben" i hem presenciat un robatori protagonitzat per una persona gitana, tendim a recordar molt millor aquesta experiència que la de qualsevol altre robatori protagonitzat per una persona no gitana, o la de qualsevol altra acció positiva protagonitzada per una persona gitana.

Prejudicis

Els prejudicis són judicis no comprovats que es basen en els estereotips. El significat de l'expressió "prejudici" es troba en la mateixa paraula: jutjar prèviament, és a dir, assumir una **actitud prèviament establerta** que porta a generalitzar les experiències. Igual que els estereotips, els prejudicis poden ser positius o negatius (o neutres).

Moltes vegades els prejudicis amaguen una motivació política, la recerca d'un **"boc expiatori"** que desvii l'atenció de la ciutadania dels problemes socials o que carregui amb la responsabilitat d'aquests problemes ("els immigrants ens treuen els llocs de treball, col·lapsen els serveis socials..."). Sovint, **introduir un prejudici acaba sent molt més senzill que intentar fer front als problemes** personals, socials, econòmics i polítics. Els comportaments basats en prejudicis acaben portant a la discriminació de persones i de col·lectius: **la discriminació es produeix quan un prejudici negatiu porta a l'acció.**

En tots aquests processos, el **llenguatge** juga un rol fonamental, no només per ser el vehicle a través del qual es transmeten els prejudicis, sinó també perquè **configura el pensament** i, per tant, fixa els estereotips i els prejudicis en la nostra ment. I en tots aquests processos tenen un paper central els rumors.

Rumors

Els rumors **són discursos dissenyats per ser creguts**, que es transmeten de persona a persona i s'estenen de forma ràpida, sense que hi hagi dades per comprovar la seva veracitat. Es tracta d'**especulacions no confirmades que es donen per certes** i que condicionen la nostra visió del comportament dels altres.

Els rumors no són una novetat: la forma tradicional i més habitual d'estendre un rumor ha estat històricament el "boca a orella", però amb l'aparició de les xarxes socials, hi ha qui aprofita l'anonimat que aquest mitjà proporciona per estendre tot tipus de continguts falsos o no comprovats. Els rumors tenen un **enorme potencial manipulador**, perquè **tendim a ajustar la nostra pròpia visió del món a la percepció d'aquest que tenen els altres**: en efecte, la nostra interpretació de la realitat no només es basa en els nostres coneixements previs, sinó que és influïda per aquells del grup social i la cultura amb els quals ens reconeixem.



Discriminació

La **discriminació** es produeix quan **un prejudici negatiu es porta a l'acció**: la discriminació consisteix a no reconèixer o no respectar els drets d'una persona per la seva raça, per ser dona, per la seva orientació sexual, religió, classe social, etc. **La discriminació comporta desigualtat** en tots els àmbits de la vida: en el nivell l'educatiu, el laboral o el legislatiu, per exemple, així com en les relacions interpersonals. I la **desigualtat comporta privilegi per les persones que no la pateixen**, i que de manera més o menys conscient, poden contribuir a reproduir estereotips, prejudicis i pràctiques discriminatòries.

La imatge següent mostra la relació entre estereotips, prejudicis i discriminació: **tot això que passa en la dimensió del llenguatge**, de les emocions, dels valors, **té un impacte directe en les relacions interpersonal**, perquè legitima, normalitza o facilita accions i pràctiques discriminatòries.



Per totes aquestes raons, **revisar les nostres narratives, estereotips i prejudicis**, així com els nostres **privilegis**, és un primer pas indispensable per no reproduir discursos discriminatoris, per comunicar d'una manera no racista i, finalment, per desenvolupar unes **representacions de la realitat transformadores, justes i inclusives**.



4.

Conèixer les narratives racistes

4.1

De què parlen les narratives racistes a Catalunya? Alguns exemples

Com s'ha dit anteriorment, les narratives dominants o “normals” estan construïdes sobre la base d'un sistema de poder polític, econòmic i social que exerceix discriminació racial. Per això, **les representacions construïdes sobre la base del racisme són fàcilment naturalitzades**, és a dir, poden convertir-se fàcilment en **part del sentit comú**.

En altres paraules, **les representacions racistes i discriminatòries no sempre són explícites**, ni solen ser llegides com a tals per part de la ciutadania, perquè fan servir codis i significats amplament naturalitzats i sovint no qüestionats. A través d'aquestes representacions, **el racisme es reproduceix**: i amb ell, la creença que les persones no blanques tenen algunes característiques inherents que les situen com a inferiors, vulnerables, mereixedores d'un càstig, de dominació o similars. A continuació, analitzem breument algunes de les narratives racistes més difoses i normalitzades a Catalunya.

Algunes narratives sobre la “immigració”

1.

La població migrada sol ser descrita com un **bloc homogeni** (“els immigrants”) i, al mateix temps, **clarament diferenciat de la població blanca catalana**, reproduint i legitimant la percepció d'una separació insuperable entre la “població autòctona” i la “població immigrada”, i reforçant l'estructura narrativa polaritzadora del “nosaltres vs. ells”.

Al respecte, encara avui es fan servir expressions com “migrants de segona generació” per identificar persones nascudes a Catalunya (o arribades aquí molt petites) amb pares i mares que van viure un procés migratori, diferen-

ciant-les així d'una població autòctona catalana. D'aquesta manera es perpetua la diferència narrativa entre qui és “d'aquí” i qui és “de fora”.

A més a més, en els discursos sobre la immigració, rarament s'aprofundeix en una anàlisi de les **desigualtats estructurals** entre el nord i sud globals i de les responsabilitats dels països occidentals al respecte, dels mecanismes discriminatòris propis dels processos administratius d'estrangeria (per exemple, pel que fa a l'accés al treball o a l'habitatge), del llegat colonial de Catalunya, etc.

2.

Els discursos sobre la immigració abunden en **narratives deshumanitzadores i criminalitzadores**, que reforcen o generen prejudicis i contribueixen a fixar en l'imaginari col·lectiu imatges que construeixen les persones immigrades com un “perill per a la societat”.

El discurs dels mitjans de comunicació té un rol clau en la legitimació social d'aquestes narratives. Estudis recents⁴ han demostrat com la construcció narrativa de la immigració per part dels mitjans, es caracteritza per l'ús de pràctiques lexico-semàntiques alarmistes i que prioritzen la condició d'“immigrant” per damunt de la d'ésser humà.

3.

Sovint, quan es parla de persones immigrades, es fan servir termes com desprotegides, “en situació irregular”, “minories” o d'altres que contribueixen a **reforçar un imaginari de les persones migrades** com a “pobres” (a nivell econòmic, cultural o relacional), **com un “pes”** per a la societat i per a les polítiques públiques. En particular, és freqüent representar les **dones racialitzades** com persones “sense formació”, “víctimes” o “vulnerables”, la qual cosa, posant en evidència, de manera reiterada, la seva suposada situació de “vulnerabilitat”, contribueix a “construir-les” narrativament com persones que necessiten ser “salvades”, invisibilitzant els factors estructurals que determinen aquesta vulnerabilitat, i també la seva capacitat de transformació de la realitat.

4.

En la mateixa línia, les persones migrades són **hiper-visibilitzades en les narratives de l'exclusió**: és a dir, es parla molt d'immigració en relació a les seves “necessitats”, “mancances”, però sovint sense analitzar-ne les causes ni els mecanismes estructurals que les produeixen.

Al respecte, és interessant destacar els

discursos que presenten la immigració com una “estratègia” de recerca d'una vida millor de les persones que viuen en països “menys desenvolupats” o “pobres”, sense però aprofundir en les condicions d'injustícia social que configuren les relacions entre països europeus i del sud global.

En canvi, les persones immigrades estan molt menys presents en els discursos quan es parla d'activitats quotidianes, de la vida de barri, etc.; i encara menys quan es parla d'accions reivindicatives (pel dret a l'habitatge, a la salut, a l'educació, entre d'altres).

5.

Quan es parla d'immigració, no és infreqüent fer servir **narratives “humanitzadores”** que pretenen mostrar la “civilitat” de les persones immigrades, o la seva capacitat “d'integració”. El perill d'aquestes accions comunicatives és que poden donar a entendre que el dret a un tracte sense estigmatitzacions, o fins i tot sense discriminació, està vinculat al fet de ser un/a “ciudadà/na model”, i per tant poden plantejar el dret a la no discriminació de manera condicionada.

És el cas, per exemple, de les accions comunicatives que visibilitzen persones musulmanes condemnant atemptats terroristes. Al respecte, és útil plantejar-se el següent: en els últims anys, davant d'atemptats o d'assassinat racistes, s'ha demanat a les persones blanques declaracions públiques de condemna dels fets?

Així mateix, l'ús d'expressions com “integració” segueix reforçant la idea que les persones immigrades s'han d'assimilar a la societat catalana, i de la necessitat d'adoptar-ne valors, llengua i costums per ser “bons i bones ciutadanes”.

⁴ Al respecte, s'aconsella consultar l'informe Inmigracionalismo 2020, disponible en: <https://inmigracionalismo.es/informe-2020/#informe-8>

Algunes narratives sobre joventut migrant**1.**

El discurs sobre joventut migrant desenvolupat en els últims anys, i principalment influenciat per un llenguatge jurídic i administratiu (“menors tutelats”, “MENAS”, “joves de centres”, etc.) **ha contribuït a homogeneïtzar i estigmatitzar negativament aquest grup**, alimentant un imaginari social racista.

2.

En la comunicació, hem assistit a la consolidació social d'unes **narratives i unes formes de llenguatge criminalitzadores**, que vinculen aquest jovent amb la vida al carrer o amb la delinqüència (“joves del carrer”, “joves delinqüents”, “joves violents”, etc.). La legitimació d'aquest marc comunicatiu no es pot deslligar de la comissió d'actes de violència molt greu per part de veïns i veïnes cap als centres o pisos on aquest joves viuen; de fet, n'és una de les principals causes.

Si es normalitzen narratives que permeten “construir” un determinat grup de persones com una amenaça, més fàcilment es normalitzarà també el suport a mesures de control dirigides cap a aquell grup “perillós”: en el cas dels “MENAS”, sovint aquests joves no han sigut representats socialment com el que són (nens o nenes i joves que les administracions han de protegir)⁵, més aviat han sigut “construïts” narrativament com un problema de seguretat pública⁶.



Així mateix, a vegades es parla d'aquests i aquestes joves principalment des del **paternalisme**, amagant sovint les responsabilitat de les administracions pel que fa a la protecció a la infància. És útil destacar, un cop més, com en aquest cas les narratives de la “integració” han contribuït a construir una percepció parcial i superficial de la situació d'aquest col·lectiu.

Per exemple, alguns discursos emfasitzen de manera positiva les històries personals de joves que ha vingut a Catalunya “per integrar-se”. Aquest tipus de discursos poden acabar reforçant la dicotomia discursiva entre aquests últims (els “joves bons”) i els o les que “no s'integren”, “han vingut per delinquir”, etc. (els “joves dolents”), sense aprofundir en l'anàlisi dels mecanismes de criminalització, exclusió i desprotecció que experimenten a diari.

⁵ Al respecte, es pot veure: UNICEF (2019). *Els drets dels nens i nenes migrants no acompanyats a la frontera sud espanyola*. En línia: https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/5750_d_informe-ninos-migrantes-no-acompanados.pdf

⁶ Sobre aquest tema, s'aconsella consultar el webdoc en línia *D'infància en perill a infància perillosa*, produït en 2019 per SOS Racisme: <http://sosracisme.org/infanciamigrant/#INICIO>

Algunes narratives sobre les persones musulmanes

1.

Com en el cas de les narratives sobre la immigració, els discursos sobre les persones musulmanes acaben sovint construint-les com un grup homogeni, definit **exclusivament per la seva religió**. Aquesta limitació narrativa a la dimensió religiosa facilita la **invisibilització dels seus drets** (el dret al menjar halal a escoles i presons, a l'ús de l'espai públic per a celebracions religioses islàmiques, entre d'altres), així com de les **violacions de drets** que pateixen.

Sobre aquest últim punt, un recent informe de l'Ajuntament de Barcelona⁷ demostra per exemple l'existència d'un tracte diferenciat que perjudica les persones amb nom àrab per part de les immobiliàries a l'hora de poder llogar un habitatge.

2.

De la mateixa manera, aquest “grup homogeni” sovint és representat com totalment **diferenciat i antagònic respecte a la població catalana “autòctona”**: com una “cultura radicalment diferent”, que “no comparteix els valors d'occident”, etc. Tot això, com ja hem senyalat anteriorment, reforça la estructura narrativa del “nosaltres vs. ells”.

3.

Els discursos sobre les persones musulmanes es donen sovint a partir de **narratives sexistes**, que construeixen les dones musulmanes com a persones “sotmeses”, que han de ser “assimilades” o “salvades”, i els homes musulmans, de manera indiferenciada, com “repressors”.

Algunes narratives sobre el poble gitano

1.

Les narratives i metàfores que es fan servir quan es parla del poble gitano són molt sovint **criminalitzadores i estigmatitzadores**: fan referència a la “inseguretat”, als “conflictes” en l'espai públic, al “fracàs educatiu”, a l’“ab-sentisme escolar” o a la “marginalitat”.

2.

La **folklorització** de poble gitano i de les seves pràctiques culturals és un altre element molt present en les seves representacions narratives.



⁷ Informe *La clau pot ser un nom: discriminació racista en l'accés a l'habitatge*.

En línia: https://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/ca/noticia/la-clau-pot-ser-un-nom-2_992590

4.1

Com parlem quan parlem de racisme?

Molt sovint, quan parlem de rumors, estereotips o prejudicis, **el racisme no apareix anomenat com a tal**. Aquesta primera consideració permet reflexionar sobre **el nivell d'invisibilització del racisme** en la nostra societat, tant pel que fa a la normalització de pràctiques, discursos, metàfores i llenguatge racistes, com per la manca de comprensió sobre la dimensió estructural de la discriminació racista.

Com hem dit anteriorment, tant els actors del sistema comunicatiu com la ciutadania tenim un rol en la normalització social del racisme, en **l'activació de prejudicis latents** i en **la reproducció d'un imaginari discriminatori que ja existeix** (com en l'exemple del tractament mediàtic de les notícies sobre delictes comesos per persones blanques o per persones racialitzades). Els col·lectius que pateixen el racisme solen ser **diferenciats negativament**. Respecte a aquest punt, és útil recordar que, generalment, **les persones que no pateixen el racisme no són conscients de la seva gravetat**, de les seves conseqüències i de la necessitat d'intervenir activament per contrarestar-lo, i això acaba contribuint –en un cercle viciós– a normalitzar encara més aquestes pràctiques discriminatòries.

En altres paraules, moltes persones no es reconeixen com a actores que, a partir de la seva manera de actuar o no actuar, poden enfortir i legitimar accions i pràctiques discriminatòries i opressives cap a les persones racialitzades. És per això que una revisió de les nostres narratives no pot prescindir d'un **procés de reflexió crítica** també **sobre el nostre posicionament personal davant el racisme**: la presa de consciència del rol que cadascú de nosaltres podem tenir en la lluita contra el racisme és un pas previ indispensable per a poder desenvolupar pensaments, comportaments i formes de comunicar transformadors, des d'una perspectiva antiracista. En definitiva, **cap persona pot ser “neutral” davant el racisme**. I per això:

“El que necessitem és una societat antiracista, no una societat no racista. Si et consideres no racista, no actues. I si no ho fas, també estàs actuant, perquè estàs permetent que es perpetuïn les conductes i els comportaments racistes”.⁸

⁸ La frase es de l'activista antiracista Desiree Bela-Lobedde. En: <https://www.media.cat/discursosdiscriminatoris/desiree-bela-lobedde-necessitem-una-societat-antiracista-no-una-societat-no-racista/>

Interculturalitat?

En els últims anys, **la incorporació de l'enfocament intercultural** ha tingut un protagonisme creixent en les polítiques públiques de les Administracions públiques de Catalunya. La UNESCO es refereix a la interculturalitat com a la presència i la interacció equitativa de diverses cultures, i a la possibilitat de generar expressions culturals compartides, que s'adquireixen a través del diàleg i d'una actitud de respecte mutu.

En aquesta línia, quan es parla d'interculturalitat sovint es tendeix a **subratllar la importància del contacte i intercanvi entre cultures**, és a dir, entre persones, pràctiques, sabers, valors i tradicions culturals diferents, i d'activar iniciatives que busquin eliminar les barreres a la interacció significativa entre “diferents cultures”.

No obstant, aquest enfocament pot portar a pensar que només el “desconeixement” és la causa dels recels i impediments que obstaculitzen aquesta “interacció positiva”, **facilitant que els mecanismes estructurals del racisme no siguin tinguts adequadament en compte**.

En efecte, i a grans trets, podem identificar dos paradigmes diferents a l'hora d'entendre la interculturalitat, que podem anomenar “**interculturalitat funcional**” i “**interculturalitat crítica**”. La interculturalitat **funcional** assumeix **la diversitat cultural com a eix central** de les pràctiques interculturals, apostant pel reconeixement de la diversitat, sense considerar els dispositius i patrons institucionals i estructurals que mantenen la desigualtat entre persones racialitzades com a blanques i no blanques. Al contrari, **la interculturalitat crítica** posa al centre de la reflexió **el problema del poder**, els processos i pràctiques de racialització i la construcció de la diferència i desigualtat entre persones en funció de la seva raça.

En aquest sentit, la **interculturalitat funcional no qüestiona els interessos de les institucions socials dominants** en la nostra societat i no proposa una revisió crítica dels mecanismes, pràctiques i actors socials (administracions, mitjans de comunicació, partits polítics, empreses, etc.) que distribueixen privilegi i opressió entre les persones, en funció de la seva raça, del seu gènere, orientació sexual o capital social.

En canvi, el paradigma de **la interculturalitat crítica es preocupa per l'exclusió, negació i subalternització dels grups i subjectes racialitzats** i qüestiona les pràctiques que privilegien algunes persones sobre les altres, que “naturalitzen” la diferència i oculten les desigualtats. I en efecte, la interculturalitat crítica és una proposta de **revisió decolonial de la societat**, elaborada i impulsada per persones i grups humans que ha patit històricament submissió i subalternització racial.

És per això que entendre la interculturalitat de manera “funcional” pot portar a **l'ocultació o minimització de les condicions de desigualtat en què es duen a terme aquestes relacions**: en altres paraules, entendre la interculturalitat únicament com a “contacte” i “relació” contribueix a encobrir les estructures socials, polítiques, econòmiques i ideològiques que defineixen la diferència cultural en termes de superioritat i inferioritat, i dificultar la seva revisió.¹⁰

Per això, és important recordar que la interacció positiva i el diàleg intercultural representen solament una de les “potes” de la interculturalitat: les altres dues, **el reconeixement de la diversitat i la igualtat de drets i l'equitat** són principis indispensables de l'enfocament, sense els quals tota “acció intercultural” perd sentit.

¹⁰ Per una revisió crítica de les pràctiques interculturals a nivell municipal a Catalunya, veure també: Mata Codesal D. (2018). *El discurso sobre la gestión intercultural de la diversidad en Barcelona*. En: *Revisa de dialectología y tradiciones populares*. Vol. LXXIII, nº2, pp. 387-406. En línia: <http://dra.revis-tas.csic.es/index.php/dra/article/view/580/584>



5.

Exemples de bones pràctiques comunicatives i no discriminatòries

A continuació, presentem algunes experiències que poden oferir idees i reflexions sobre com comunicar de manera transformadora, evitant reproduir narratives racistes i discriminatòries. Per més informacions, podeu consultar l'apartat Recursos d'aquesta guia.

5.1

Xarxes socials

Maldita migración

Maldita migración és una pàgina web, vinculada al projecte maldita.es, que posa sota la lupa els rumors sobre immigració que apareixen a les xarxes socials, verificant la veracitat de les dades i els fets mitjançant les eines del fact-checking. De fet, les persones immigrades i racialitzades són una de les principals víctimes dels rumors a l'Estat espanyol: una de cada tres consultes sobre rumors rebudes per maldita.es té a veure amb potencial desinformació sobre aquests col·lectius. Desmuntar els rumors i garantir que la ciutadania tingui informació contrastada i verificada és un pas indispensable per no fomentar el discurs d'odi racista.

Més informació:

<https://migracion.maldita.es/>

New Voices new futures

És un col·lectiu de creadores afrodescendents que s'han unit per a la producció, distribució i recolzament de projectes audiovisuals de cineastes afrodiaspòrics. En 2020, a partir d'una petició de la Xarxa Antirumors de Barcelona, el col·lectiu va desenvolupar un taller dedicat a analitzar com els imaginaris racistes es construeixen i es perpetuen a través de la imatge i les representacions visuals de cinema, arts plàstiques, publicitat o altres mitjans.¹¹

Més informació:

<https://www.instagram.com/newvoicesnewfutures/>

(Re)Acciona

Aquest grup va néixer com a evolució de projectes impulsats per l'Associació Atzavara-arrels, i més concretament de la realització d'un diagnòstic sobre l'estat de la cohesió social a Tortosa. A partir d'aquesta experiència, un grup de joves va organitzar sessions de treball per pensar com millorar la convivència a la regió de les Terres de l'Ebre, i

¹¹ El vídeo del taller està disponible en línia en: https://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/ca/noticia/new-voices-new-futures-ens-proposa-la-deconstruccio-dimaginariis-racistes-a-traves-de-la-imatge_968653

especialment per denunciar situacions de discriminació per raó d'origen i dissenyar accions de sensibilització al respecte. En 2020 el grup va llançar, a través d'Instagram, la campanya "Aquí sota també passa" per donar a conèixer casos reals de racisme que els mateixos usuaris de la xarxa els fan arribar. L'objectiu de la campanya és transmetre la idea que el racisme no s'ha de veure com cosa un fenomen "llunyà", sinó que persones de la pròpia comunitat tortosina viuen situacions de discriminació per raó del seu origen.

Més informació:

<https://www.instagram.com/atpreacciona/?hl=es>

5.2 Mitjans de comunicació

Observatori del discurs discriminatori als mitjans de comunicació

L'Observatori és un projecte del Grup de Periodistes Ramon Barnils, que pren com a punt de partida el reconeixement del racisme social i institucional com un sistema d'opressió, que s'entrecrua amb les lògiques capitalistes i patriarcals. A la vegada, els mitjans de comunicació són una de les tres “elits simbòliques” -juntament amb l'acadèmia i la classe política- que s'encarreguen de reproduir els discursos que discriminen. Per aquesta raó, l'Observatori analitza els discursos discriminatoris que apareixen als mitjans de comunicació de Catalunya, i ofereix eines per poder-los reconèixer.

Més informació:

<https://www.media.cat/discursosdiscriminatoris/>

Immigracionalismo

És una campanya que ofereix una anàlisi de la informació sobre migració publicada en mitjans de comunicació de l'Estat, així com recursos de sensibilització sobre les males pràctiques periodístiques en aquest àmbit. La immigració constitueix un punt destacat en el discurs mediàtic: aquest protagonisme mediàtic té impacte social directe, ja que la capacitat de “fixar idees” dels mitjans influeix de forma determinant en la percepció i la recepció de la realitat migratòria i en la interacció social amb ella. Per això, els mitjans poden ser una eina poderosa per promoure una societat més justa i igualitària, però desafortunadament també per disseminar narratives racistes i discriminatòries.

Més informació:

<https://inmigracionalismo.es/>

D'infància en perill a infància perillosa

Aquest webdoc es proposa desconstruir l'imaginari visual i narratiu racista que acompanya el relat dels “menors no acompanyats”, i construir una altra narrativa. A través d'un treball basat en entrevistes a agents i responsables del sistema migratori i de protecció de la infància, s'aprofundeix en les causes polítiques i socials que dibuixen el (des)ordre que envolta la vida de la infància i l'adolescència migrant. El seu objectiu és revelar el racisme institucional que travessa els itineraris dels nois i noies que migren sols. En aquest sentit, el documental no centra el relat en els i les joves, sinó en els actors institucionals responsables de la (des)protecció de la infància: la policia, el cos judicial, l'advocacia, així com funcionariat i personal del sistema de protecció a la infància.

Més informació:

<http://sosracisme.org/infanciamigrant/>

5.3

Què estem fent a Rubí?

Activitats d'Educació en Drets Humans, per la Pau i la Solidaritat dirigides a centres educatius de Rubí

Cada curs escolar, a través de la **Guia d'activitats i serveis educatius**, s'ofereixen un seguit d'activitats d'**Educació en Drets Humans i per la Pau** als centres educatius des de l'Àrea de Ciutadania i Igualtat. L'objectiu és afavorir el desenvolupament de competències de l'alumnat per a la promoció i defensa dels drets humans i la cultura de pau en una dimensió global i local, mitjançant metodologies participatives i socioafectives.

L'oferta d'activitats va dirigida a **tots els cicles**, tant educació infantil com educació primària, secundària i secundària post-obligatòria. Aquesta oferta inclou actualment **28 activitats** sota el **Programa d'Educació per a la Justícia Global** i contempla diferents temàtiques: drets humans, interculturalitat crítica, pau i no violència, perspectiva feminista, justícia econòmica i social i justícia ambiental. Les propostes van a càrrec d'**entitats educatives amb una llarga experiència** i una part de les activitats s'ofereixen des del **Servei de Mediació**.

Més informació: <http://gae.rubi.cat/>

En els últims anys, s'ha ampliat l'oferta d'activitats que treballen per processos i fomenten l'aprenentatge significatiu de l'alumnat a través de més d'una sessió. També s'ha donat suport a projectes d'**Aprenentatge Servei (APS)**. Aquesta és una metodologia educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat fomentant en l'alumnat actituds i valors de defensa i promoció dels drets humans i la diversitat i el treball en xarxa entre centres i entitats.

Més informació: <https://www.rubi.cat/ca/temes/solidaritat-i-cooperacio/educacio-per-al-desenvolupament-la-pau-i-els-drets-humans-1/araart>

Xarxa Rubí Antirumors

La xarxa és un grup motor format per persones, associacions, entitats, entre altres, que col·laboren per a desmuntar rumors, prejudicis i estereotips que dificulten la cohesió social i la convivència intercultural a la ciutat.

Què volem aconseguir?

- Donar resposta a l'augment dels discursos racistes que alimenten els rumors, reforcen els estereotips i fomenten la por i la desconfiança.
- Prendre consciència dels efectes negatius i discriminatoris que pateixen les persones i col·lectius de diversos orígens i contextos culturals que viuen a la nostra ciutat.
- Sensibilitzar la ciutadania ens els valors de convivència intercultural i diversitat.

Entitats adherides

- Asociación de Mujeres Africanas de Rubí (AMA)
- Associació Catalano Senegalesa per la Cooperació i la Promoció Social i Cultural (ACSPROCSC)
- Sala Neus Català
- Asociación Rubí Sociocultural e Integración (ARSI)
- SENEGAMBIA
- Fundación Vicente Ferrer
- Rubí Acull
- Asociación de MANDEGANE
- Hondureños de éxito
- Rubí Solidari

Servei de Ciutadania

El servei aposta per una línia social constructiva i transformadora que pretén que Rubí esdevingui una ciutat inter cultural, mitjançant el desenvolupament del projecte antirumors i accions que promoguin la diversitat i la interculturalitat al municipi, com per exemple, les commemoracions dels dies internacionals/mundials en matèria d'immigració, entre altres.

Les línies de treball que s'estableixen són:

- Model de convivència basat en la interculturalitat.
- Visibilització de la diversitat com a factor enriquidor per a la societat.
- Sensibilització de la societat envers els estereotips socials discriminatoris.

Més informació: <https://www.rubi.cat/ca/temes/acollida-i-nova-ciutadania>

Servei de Mediació Ciutadana

És un servei públic i gratuït d'atenció a la ciutadania, un espai de diàleg on rebre assessorament i trobar solucions als conflictes quotidians d'una manera pacífica, voluntària, imparcial i confidencial.

Des del Servei de Mediació es promou la convivència intercultural per prevenir el racisme i la xenofòbia i s'intervé en la resolució de conflictes derivats d'una convivència en diversitat.

Més informació: <https://www.rubi.cat/ca/temes/convivencia/mediacio-ciutadana>



**discursos
racistas**

6. Bones pràctiques per a professionals de l'Ajuntament

6.1 L'administració municipal i la no discriminació

L'administració pública té una **obligació de compliment i compromís amb el principi d'igualtat i no discriminació**. Aquest principi estableix clarament que han de garantir la igualtat especialment a les persones que, per **raons històriques i socials**, segueixen patint una situació de vulnerabilitat i/o segueixen sent **objecte de manifestacions discriminatòries**.

La **Constitució espanyola**, en el article 9.2 s'estableix que :

*“...correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives”, i “remoure els obstacles que impedeixin o dificultin la seva plenitud (...)”.*¹²

L'Estatut d'autonomia de Catalunya determina també, en el seu article 40.8, que:

*Els poders públics han de promoure la igualtat de totes les persones amb independència de l'origen, la nacionalitat, el sexe, la raça, la religió, la condició social o l'orientació sexual, i també han de promoure l'erradicació del racisme, de l'antisemitisme, de la xenofòbia, de l'homofòbia i de qualsevol altra expressió que atempti contra la igualtat i la dignitat de les persones.*¹³

Més específicament, a nivell comunicatiu, la **Llei d'igualtat de tracte i no-discriminació** de Catalunya estableix que les administracions han de promoure l'ús d'un llenguatge que no sigui sexista, ni classista, ni racista, ni LGBTIQ+-fòbic, ni discriminatori en general, i han de millorar l'efectivitat en la prevenció i **l'eliminació de continguts que atemptin contra el dret a la igualtat**. I a més a més és responsabilitat de les administracions **dur a terme campanyes de conscienciació** per a la promoció de la igualtat de tracte i la no-discriminació en els mitjans de comunicació, **fomentar-hi la reflexió**, i impartir-hi formació sobre les diferents **formes d'evitar els discursos d'incitació a l'odi**.¹⁴

En definitiva, tota administració local ha de posar en marxa els mecanismes i recursos necessaris per detectar i afrontar les situacions de desigualtat en el seu municipi, així com per identificar i desactivar les **accions comunicatives i les narratives** que reproduïx a aquestes desigualtats, **perpetuïn la inferiorització** d'una part del veïnat i **legitimïn i/o justifiquin pràctiques discriminatòries i racistes**.

¹² En: [https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/\(1\)/con](https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/(1)/con)

¹³ En: <https://www.parlament.cat/document/cataleg/48089.pdf>

¹⁴ En el seu article 16. Disponible en: https://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_canals_interns/pdogc_resultats_fitxa/?action=fitxa&documentId=890227

6.2

Algunes bones pràctiques per a professionals de l'Ajuntament

Terrassa sense racisme

En 2018 el Ajuntament de Terrassa va signar un conveni de col·laboració amb SOS Racisme, que es va concretar en tres tipus d'actuacions amb l'objectiu d'abordar i prevenir situacions de racisme a la ciutat:

- 1) Activació a Terrassa un Servei d'Atenció i Denúncia, que doni atenció directa en el municipi a víctimes de racisme.
- 2) Posta en marxa un procés de formació del personal tècnic municipal de l'Ajuntament de Terrassa, així com d'una revisió de les pràctiques i dinàmiques de treball d'algunes de les seves àrees i serveis, per a la prevenció de discriminacions racistes.
- 3) Identificació de problemàtiques, preocupacions i qüestions a abordar per avançar en la prevenció del racisme i la no discriminació a la ciutat.

Més informació:

<http://www.sosracisme.org/wp-content/uploads/2019/12/TERRASSASENSERACISME-A.pdf>

Guia de comunicació inclusiva

L'Ajuntament de Barcelona va publicar en 2019 una guia que posa en valor la importància d'una comunicació respectuosa amb tothom, i que ofereix recomanacions sobre l'ús del llenguatge a l'hora de parlar del racisme i els prejudicis culturals, el gènere i les persones amb discapacitat. A més, la guia també posa la mirada en la comunicació no verbal i en la comunicació amb imatges. L'Ajuntament en va imprimir 62.000 exemplars, i els va distribuir a diferents equipaments de la ciutat, per tal de fer-ne difusió entre la ciutadania, i motivar-la a fer servir una comunicació més inclusiva, que respecti les persones i faciliti la convivència.

Més informació:

<https://ajuntament.barcelona.cat/guia-comunicacio-inclusiva>

Mirades crítiques sobre la interculturalitat

En 2020 el grup de formació de la Xarxa BCN Antirumors va impulsar el cicle formatiu “Mirades crítiques” amb l'objectiu de revisar de forma crítica conceptes, enfocaments i metodologies que incideixen en la vida de cada dia, així com en el disseny de polítiques públiques i en les formes d'aplicar i d'entendre la interculturalitat. El cicle es va centrar en revisar críticament les accions de promoció del model intercultural dutes a terme a Catalunya, en contribuir a la formació d'activistes i entitats socials que participen en la Xarxa, i en generar materials pedagògics i debats per la seva difusió a les xarxes socials.

Més informació:

<https://padlet.com/antirumors/miradescritiques>

Projecte #igualtatsconnect

Aquest projecte és un procés de reflexió aplicada i els resultats es recullen en una **guia de recursos** amb la idea que l'experiència sigui transferible a altres ciutats europees.

La guia es complementa amb un breu document de reflexions per elaborar plans, programes i projectes amb perspectiva interseccional.

Més informació:

<https://igualtatsconnect.cat/es/guia-recursos/>

6.3

Algunes recomanacions

Com hem vist, les administracions tenen un rol clau per a visibilitzar el racisme, així com la responsabilitat de no reproduir o normalitzar pràctiques discursives i socials discriminatòries. Al respecte, a continuació presentem algunes propostes d'accions que es poden dur a terme des de l'Administració local:

- Posar en marxa o recolzar, a nivell local, **serveis per a la denúncia de les pràctiques i manifestacions racistes** i per a l'acompanyament de les persones que les pateixen, des d'una perspectiva integral (legal, psicològica, social). El Servei d'Atenció i Denúncia de SOS Racisme (SAID: www.sosracism/said) i la Oficina per la No Discriminació de l'Ajuntament de Barcelona (www.ajuntament.barcelona.cat/oficina-no-discriminacio/ca) són dos exemple de com es pot impulsar aquest tipus de servei, des de la societat civil o des de l'Administració.
- **Promoure la formació** sobre racisme, islamofòbia, antigitanisme, etc. per a tot el personal de l'Administració, en particular per a professionals que desenvolupen una tasca comunicativa, d'atenció a la persona i de disseny de programes i projectes d'intervenció social.
- Afavorir la difusió de **manuals, guies i altres recursos per a la comunicació no discriminatòria**, tant entre el personal tècnic de l'Administració, com entre la població (per exemple, posant-los a disposició del públic en casals de barris, biblioteques o oficines d'atenció a la ciutadania.).
- Revisar les eines de comunicació de l'Administració com **webs, revistes, xarxes socials, etc.**, per a garantir que tothom hi tingui accés (per exemple, traduïnt continguts comunicatius importants i/o institucionals a les diferents llengües presents al municipi: àrab, urdú, wòlof, etc.) i cuidant de visibilitzar a totes les persones del municipi, sense excloure les persones racialitzades.
- Codissenyar les **programacions d'actes festius i culturals**, així com les seves accions de difusió, amb persones racialitzades, per a tenir en compte tots els públics destinataris i les seves especificitats i necessitats.
- Organitzar **espais de reflexió** dinamitzats per persones expertes en racisme i, més en general, no discriminació, amb la participació de la societat civil, veïns i veïnes i personal de l'Administració.
- Promoure un **servei de traducció, interpretació i mediació intercultural** municipal per donar cobertura a les necessitats idiomàtiques i de gestió de la diversitat en el moment de rebre l'atenció en els diferents serveis.
- Promoure la **gestió de la diversitat cultural i d'origen** al municipi mitjançant la creació d'espais dedicats a la cultura on l'abordatge sigui intercultural.





Fotograma de la pel·lícula *Moonlight* (2016)

7. Recursos

A continuació, es proposa un llistat de recursos en formats diferents, que poden ser d'utilitat tant per profunditzar en la revisió de les nostres pràctiques comunicatives i, més en general, del nostre posicionament individual respecte al racisme com per realitzar accions pedagògiques, formatives, grups de discussió, cinefòrums, etc.

7.1 Bibliografia (assajos)

- Abé Pans, Jeffrey (2019). *Cuando somos el enemigo*. Editorial Mey
- Bermúdez, Rubén H (2017). *Y tú, ¿por qué eres negro?* [Autoedición]
- Eddo-Lodge, Reni (2017). *¿Por qué no hablo con blancos sobre racismo?* Ed. Península
- Fanon, Frantz (1952). *Piel negra, máscaras blancas*. Ed. Akal
- Hatibi, Miriam (2018). *Mírame a los ojos*. Ed. Plaza Janés
- Hooks, Bell (2000). *El feminismo es para todo el mundo*. Traficantes de sueños
- Haider, Asad (2018). *Identidades mal entendidas*. Traficantes de sueños

7.2 Recursos educatius i/o sensibilitzadors

Literatura

- Bela-Lobedde, Desirée (2018). *Ser mujer negra en España*. Plan B
- Kem-Mekah Kadzue, Oscar (2019). *No hay país para negros*. Wanafrica Ediciones
- Makomè, Inongo (2018). *La niña que curó el racismo*. Wanafrica Ediciones
- Ngozi Adichie, Chimamanda (2018). *El peligro de la historia única*. Literatura Random House

Cinema i televisió:

- Jenkins, Barry (Director) (2016). *Moonlight* [Pel·lícula]
- Kassovitz, Mathieu (Director) (1995). *El odio* [Pel·lícula]
- Leon, Kenny (Director) (2019). *American son* [Pel·lícula]
- Simien, Justin. (Director) (2017). *Querida gente blanca* [Sèrie]
- Tillman Jr., George (Director) (2018). *El odio que das* [Pel·lícula]

Perfils d'Instagram:

@afrodiccionario:

plataforma que té com a objectiu fomentar l'empoderament de les persones africanes i afrodescendents repensant el llenguatge.

@afrofeminas:

medi de comunicació espanyol antiracista i feminista que té com a objectiu l'empoderament de la dona negra. Amb el temps s'ha convertit en un medi de pedagogia antiracista a les xarxes.

@desireebelal:

comunicadora que ensenya a veure el món a través de les ulleres de l'antiracisme.

@black.rainbow_art:

perfil pedagògic que produeix contingut antiracista i interseccional.

@johanmijail1:

perfil de l'activista performer i escriptora dominicana Johan Mijail.

@esracismo:

perfil dedicat a la denúncia de manifestacions racistes a l'Estat espanyol.

@Blackbehavioursesp:

perfil dedicat a donar consells de salut mental per a la comunitat negra, així com pedagogies relacionades amb l'antiracisme.

7.3 Recursos de la Biblioteca Mestre Martí Tauler de Rubí

- Recerca de llibres sobre el racisme: http://aladi.diba.cat/search~S36*cat/?searchtype=d&searcharg=Racisme&searchscope=36&sortdropdown=r&SORT=D&extended=0&SUBMIT=Cerca&searchlimits=&searchorigarg=dRacisme

- Recerca de contes infantils sobre el racisme: http://aladi.diba.cat/search~S36*cat/d?Discriminaci%7-bu00F3%7d+racial+Contes+infantils

7.4

On dirigir-se per denunciar una situació de racisme o xenofòbia

El Servei d'Atenció i Denúncia de SOS Racisme (SAiD) ofereix un servei per a aquelles persones o col·lectius que han patit discriminació racista de qualsevol tipus.

El SAiD s'adreça a:

- persones o col·lectius que han estat víctimes de delictes d'odi i discriminacions racistes pel seu color de pell, el seu origen, la seva nacionalitat, cultura o religió;
- persones que han estat testimonis d'agressions o actituds racistes;
- persones o col·lectius de persones racialitzades que desitgin informar-se sobre quins són els seus drets.

Més concretament, s'ofereix:

- Gestió del conflicte a través de la mediació i la denúncia jurídica.
- Representació legal en casos de delictes d'odi amb motivació racista.
- Suport psicològic i acompanyament social quan sigui necessari.
- Informació i assessorament sobre drets.

Tots els serveis són gratuïts.

Per denunciar una discriminació o agressió racista, pots contactar el SAiD:

- per telèfon al: 93 301 05 97
- enviant un missatge de WhatsApp al: 652 87 34 06
- o omplint el formulari que trobaràs a la web:
<http://www.sosracisme.org/said>

L'Observatori de la Islamofòbia a Catalunya:

És una eina que pretén centralitzar totes les denúncies d'islamofòbia que succeeixin al territori català.

Contempla un servei de denúncia en cas de discriminació islamòfoba:

<http://www.odic.cat/denuncia/>



8.

Glossari: definició de paraules relacionades amb el racisme

Afrodescendent: Terme abreujat per a referir-se a una persona d'ascendència africana però que no ha nascut ni viu en una nació africana.

Antigitanisme: Racisme cap al poble gitano o les persones gitanes.

Blanquitud: Posició i construcció històrica, política i social, a partir d'una jerarquització racial d'occident, que situa les persones “blanques” com a superiors i amb la legitimitat de sotmetre les altres.

Convivència: Des de les instàncies de governança municipal, és el model relacional idoni entre un grup de persones al qual els correspon compartir un determinat espai. Es diferencia de la coexistència, considerada com l'exercici d'habitar un espai però sense relacionar-se. S'ha de posar atenció al seu ús eurocentrat: és a dir, les consideracions sobre quan es dona o no aquesta “convivència” parteixen de paràmetres eurocentrats de formes d'habitar i relacionar-se.

Discurs d'odi: Accions comunicatives que inclouen la promoció o instigació a l'odi, la humiliació, el menyspreu, l'assetjament, el descrèdit, la difusió d'estereotips negatius, l'estigmatització o l'amenaça contra una persona o un grup de persones tradicionalment discriminades per una o més de les seves característiques (com per exemple la raça, el color, l'idioma, la religió o creences, la identitat de gènere i orientació sexual o l'edat).

Eurocentrisme, eurocèntric: Visió del món que presuposa la història europea com a “normal” o superior a unes altres, ajudant a produir i justificar la posició dominant europea dins del sistema global capitalista. Aquesta visió es construeix també a partir d'una identitat blanca, progressista, moderna i civilitzada, que té com a oposat un altre negre/indígena, subdesenvolupat, tradicional i bàrbar de les colònies.

Gitantitat: Traducció al català de la paraula “Romipen”, que és una manera de conèixer el temps i l'espai, d'inserir-se en la realitat, segons el món de sentit gitano.

Interseccionalitat: Estudi de les identitats socials i dels seus respectius sistemes d'opressió, dominació o discriminació. La perspectiva interseccional permet examinar com diverses “categories” socials i biològiques (com la raça, el gènere, la classe, l'orientació sexual, la religió, l'edat, la salut entre d'altres) interaccionen en múltiples nivells. Segons aquesta perspectiva, cal pensar cada tret d'una persona com inextricablement unit amb tots els altres elements que la defineixen, per poder comprendre de forma completa la seva identitat, i per poder entendre la injustícia sistemàtica i la desigualtat social des d'una base multidimensional.

Islamofòbia: Racisme sistemàtic cap a la població de tradició musulmana. Utilitza com a operadors simbòlics i materials les idees estigmatitzadores sobre les persones de tradició musulmana. És a dir, a les persones musulmanes se'ls atribueixen trets basats en considera-

cions retrògrades, des de la ideologia secularista i construccions euro-cristià-centristes de la percepció històrica del que significa o es considera que és l'islam i les persones de tradició musulmana.

MENA: Acrònim erroni de “Menors estrangers no acompanyats” que substitueix actualment a “MNA”: Menors No Acompanyats. Aquest és un terme jurídic que havia de servir per a atorgar a la infància i joventut migrant un lloc en l'àmbit del dret. No obstant això, el terme ha contribuït més a establir una categoria que ha promogut l'adjudicació de determinats estigmes i l'elaboració d'unes certes representacions que els són clarament perjudicials. El seu èmfasi a continuar utilitzant “estranger” com a adjectiu, els situa en les lògiques del control de la migració irregular dissenyades per a persones adultes, en comptes de les coordenades del marc legal de la protecció de la infància. S'ha d'utilitzar exclusivament en textos i marcs discursius jurídic-administratius.

Opressió: Relació asimètrica entre dues parts (“opressora” i “oprimida”) que s'origina en una desigual distribució del poder entre les dues, i que brinda beneficis a l'opressora a costa dels interessos o la voluntat de l'oprimida.

Privilegi: Identifica els avantatges socials, econòmics, culturals, de drets etc. que alguns grups de persones tenen respecte a altres. Per exemple, el “privilegi blanc” és el privilegi que beneficia a les persones que la societat

identifica com a “blanques”, respecte als desavantatges que comunament experimenten les persones no blanques en les mateixes circumstàncies socials, polítiques i/o econòmiques.

Perfil racial: És una pràctica de control, vigilància o detenció policial sobre la base de criteris racials. Vincula unes certes categories racials amb l'incompliment de la norma, reforçant la criminalització racial i el funcionament del racisme institucional. També s'utilitza el terme perfil ètnic.

Persones migrants/migrades: Comunament es refereix al desplaçament d'una persona d'una regió a una altra o d'un país a un altre, amb el consegüent canvi de residència. En el nostre context, la migració s'enfoca al desplaçament de persones provinents dels països del sud global cap a la UE, els Estats Units o altres països hegemònics en la geopolítica actual, la qual cosa les vincula inevitablement amb la perifèria o països del sud global.

Poble Gitano: Terme correcte per a referir-se a les persones gitanes com a comunitat i grup humà històric.

Raça: Categoria que s'utilitza per a l'estructuració del poder a través de la creació de la diferència jerarquizada. El color de la pell no és una característica essencial al racisme. Existeixen diferents marcadors racials, com ara l'origen, la religió, l'accent, etc. Raça no és una identitat.

Racialització: Mecanisme de producció de la diferència en termes jeràrquics. És l'operació a través del qual es crea la categoria social de la raça. Les categories racials van ser construïdes al llarg d'un procés històric-colonial per a garantir la inferiorització i l'explotació de determinats grups.

Racisme: Estructura de poder que estableix relacions de dominació al llarg d'una franja racial jerarquizada. És inherent al sistema polític, econòmic i social actual, en tant que manté una distribució desigual de beneficis i desavantatges a través de la reproducció d'opressions des d'una posició que es construeix com a "blanca".



Guia “parlem i actuem sense racisme”



Ajuntament
de Rubí